

ECONOMIES' HORIZONS
Економічні горизонти

DOI: doi.org/10.31499/2616-5236
Homepage: <http://eh.udpu.edu.ua>

ISSN
2522-9273
(print)
2616-5236
(online)

UDC: 364(477)

DOI: [10.31499/2616-5236.1\(27\).2024.297534](https://doi.org/10.31499/2616-5236.1(27).2024.297534)

*Oksana Hnatchuk, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
PhD in History, Associate Professor Department of Philosophy and Cultural Studies*

*Kateryna Shestakova, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University
Lecturer (PhD) Department of Philosophy and Cultural Studies*

АКТУАЛЬНІ ВИКЛИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ КЛЮЧОВИХ ТЕНДЕНЦІЙ CURRENT CHALLENGES OF SOCIAL PROTECTION OF THE POPULATION IN UKRAINE: ANALYSIS OF KEY TRENDS

***Анотація:** У науковій статті розглянуто та проаналізовано ключові тенденції викликів у сфері соціального захисту, що мають місце в Україні на сучасному етапі. Серед ключових аспектів цих питань: доступність і рівність у соціальному захисті, старіння населення та пенсійна система, боротьба з бідністю та соціальною вразливістю, гендерна рівність в соціальному захисті, ефективність та фінансування, зміни в суспільстві та на ринку праці тощо. Під час дослідження використовувалися такі методи: аналізу і синтезу теоретичного узагальнення, контент-аналіз.*

***Abstract:** The scientific article examines and analyzes the key trends of challenges in the field of social protection that are taking place in Ukraine at the current stage. Key aspects of these issues include: accessibility and equity in social protection, population aging and the pension system, poverty, social vulnerability, gender equality in social protection, effectiveness and financing, changes in society and the labor market, etc. In connection with the constant changes and development of society, social security causes unabated interest and generates many discussions. The problems of social security attract the close attention of researchers, politicians and the public, because they determine the way modern societies function and affect the quality of life of citizens. The identification and analysis of the key trends in the development of the sphere of social protection in Ukraine constitutes the relevance of this issue and the need for its more thorough research.*

A proactive approach to solving pressing problems and introducing new approaches is the key to ensuring sustainability, well-being and harmony in society. Solving the above-mentioned issues requires a comprehensive approach and joint efforts on the part of the authorities, public organizations and citizens. It is necessary to actively develop the economy, take care of social security, increase the availability of quality medical and educational services, as well as promote the creation of an appropriate environment for the development of families and raising children. Only in this way will Ukraine be able to achieve sustainable social development and ensure a decent future for its citizens

The following methods were used during the research: analysis and synthesis (to determine the main concepts, object, subject and tasks of the research); theoretical generalization (to reveal the peculiarities of the Ukrainian social protection system); comparison (during the analysis of foreign and domestic experience in this field), content analysis (this method was used to analyze textual information, such as legislative acts, regulatory documents and other sources, in order to identify key topics and trends in social protection of the population).

Keywords: *social protection, social vulnerability, population aging, pension system, fight against poverty, gender equality, labor market, financing efficiency*

Ключові слова: *соціальний захист, соціальна вразливість, старіння населення, пенсійна система, боротьба з бідністю, гендерна рівність, ринок праці, ефективність фінансування*

Постановка проблеми.

Соціальне забезпечення є одним із ключових елементів сучасного суспільства, спрямованим на гарантування соціальної справедливості, захист вразливих категорій населення та підтримку економічної стабільності. У зв'язку з постійними змінами та розвитком суспільства, соціальне забезпечення викликає неослабний інтерес і породжує немало дискусій. Проблеми соціального забезпечення привертають пильну увагу дослідників, політиків та громадськості, оскільки визначають спосіб функціонування сучасних суспільств і впливають на якість життя громадян. Визначення та аналіз ключових тенденцій розвитку сфери соціального захисту в Україні складає актуальність даної

проблематики та необхідність її більш ґрунтовного дослідження.

Аналіз досліджень і публікацій. Окремі аспекти щодо ризиків у сфері соціального захисту на сучасному етапі висвітлюють В. Роїк, Ю.Плотинський, М. Лоциніна, Т. Семигіна, Н. Топішко, Л. Лібанова, Г. Герасименко та ін. С. Березіна, зокрема, розглядає соціальне страхування як одну з моделей соціального захисту населення [3]. А. Путінцев та А. Горлач акцентують увагу на дослідженні основних тенденції в динаміці розвитку страхового ринку України, з'ясовують його слабкі місця та окреслюють подальші перспективи [24]. Методам управління та механізми управління соціальними ризиками у сфері охорони праці ґрунтовно вивчають І.

Боднарук. та Н. Борецька [4; 5]. Безпосередньо напрямам вдосконалення засобів управління соціальних ризиків, тенденціям соціально-економічного розвитку населення та визначенню оцінки соціальним ризикам присвячені доробки О. Дегтяр, А. Бекетової, О. Непомнящого, Т. Кравченко, В. Надраги [8;14;17]. Особливостям запровадження соціальних програм в умовах військового стану в Україні присвячені праці Н. Кравець, Н. Климук [13] та ін.

В сучасному суспільстві існує ще чимало проблем, які стосуються дослідження таких важливих питань, як соціальний захист малозахисених категорій населення, нерівності доходів, внутрішньо переміщених осіб. Про це досліджують О. Бурлака, С. Волошина, А. Скубіліна, А. Чеботаренко, І. Михайловська, О. Неліпович, Г. Яковлев, С. Шимків та ін. [6;15;32;31].

Мета статті. Розглянути, проаналізувати та виокремити складні взаємозв'язки між різними аспектами соціального захисту населення та визначити їх вплив на суспільство на сучасному етапі в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сукупність злободенних питань, що виникають у соціальній сфері держави, свідчить про необхідність постійного дослідження й удосконалення системи соціального забезпечення, а також розробки та впровадження політичних рішень, спрямованих на підвищення рівня соціального захисту та поліпшення якості життя населення.

Одним із найважливіших факторів, що впливає на соціальне забезпечення, – демографічні зміни, зокрема старіння населення. Збільшення середнього віку населення ставить під загрозу стійкість пенсійних та медичних систем. Влада має забезпечити адекватне фінансування та перегляд систем пенсійного забезпечення, щоб гарантувати достатній рівень добробуту для людей старшого віку. На одній із зустрічей з делегацією «...HelpAdege International, представництво якої є в Україні, голова Управління у справах людей похилого віку та надання соціальних послуг Оксана Суліма, керівниця експертної групи з питань розвитку системи надання соціальних послуг Міністерства соціальної політики України, зауважила, що кількість людей похилого віку у всьому світі, не залежно від рівня розвитку тої чи іншої країни, постійно зростає, і Україна, не виняток «...Україна входить до 30 найстаріших країн світу за часткою осіб віком 60 років і старше: у 2015 році вона становила 21,8 %, а частка людей віком 65 років і старше – 15,5 % від загальної чисельності населення. Згідно з національним демографічним прогнозом до 2025 року частка осіб віком понад 60 років становитиме 25,0 % загальної кількості населення, віком 65 років і старше – 18,4 % у 2030 році – понад 26 % і понад 20 %, відповідно...» [27].

Ще однією наболілою проблемою соціального забезпечення в Україні є нерівність у доступі до соціальних послуг, що залишається однією з головних проблем багатьох держав.

Нерівність у доступі до соціальних послуг в Україні нині серед злободенних вплив проблем, що впливають на різні групи населення та загальну соціальну ситуацію в країні. Ця нерівність зумовлена численними факторами і має серйозні наслідки для суспільства. Причини нерівності в доступі до соціальних послуг в Україні різні, як-от: економічні фактори (низькі доходи та нерівномірний розподіл багатства), географічні обмеження (різна доступність соціальних послуг у різних регіонах країни), соціокультурні бар'єри (напр., низький рівень освіти може ускладнити розуміння та використання доступних послуг), дискримінація та стигма (доступ до соціальних послуг трансгендерних осіб (ЛГБТ), людей з інвалідністю та інших вразливих груп).

Нерівність у доступі до соціальних послуг провокує згубні наслідки для спільноти в цілому. Вона призводить до поглиблення вразливості та незахищеності деяких груп населення, підвищення соціальних конфліктів та загострення економічної та соціальної ситуації. Загальний результат ужитих державою заходів з усунення цих проблем має передбачати полегшення на покращення доступу до якісних соціальних послуг для всіх громадян України, незалежно від їхнього економічного статусу, місця проживання, соціального статусу чи інших факторів. На думку А. Колот та О. Герасименко, «...Соціальна нерівність на практиці постає як реальність, яку можна розглядати і як критерій рівня розвитку

суспільств та сучасної цивілізації (надвисокий, високий, середній, низький, наднизький), і як показник прояву та відображення природного і набутого соціумом на певному етапі його розвитку; і як віддзеркалення домінуючих ціннісних орієнтацій та досконалості суспільних відносин...» [12, с. 77].

Роль держави та приватного сектору в наданні соціальних послуг украї важлива для забезпечення потреб громадян та поліпшення якості життя населення. Обидва сектори мають певні переваги та обмеження, проте їхня взаємодія може сприяти ефективному забезпеченню соціальними послугами. На нашу думку, вагома роль у подоланні соціальних викликів повинна належати державі. Держава виступає регулятором і наглядачем у галузі соціальних послуг, забезпечуючи дотримання стандартів та якості. Вона може встановлювати правила, норми та процедури для надання послуг з метою захисту прав та інтересів громадян. Окрім того, державний бюджет надає фінансування для соціальних програм та послуг, уможливаючи доступність послуг для всіх верств населення, включаючи вразливі групи. Пріоритетним завданням держави повинна бути здійснювана нею політика, що націлена на зменшення нерівності та дотримання соціальної справедливості. Вона може створювати програми соціального захисту для тих, хто перебуває в складних життєвих обставинах, підтримувати економічну стабільність та розвиток, що впливає

на можливість фінансування соціальних програм і послуг [30].

Щодо ролі приватного сектору, то він може бути більш інноваційним та ефективним у наданні додаткових соціальних послуг, вкладаючи кошти в соціальні програми, що в майбутньому допоможе зменшити фінансове навантаження на державний бюджет, оскільки конкуренція та співпраця спонукатимуть до поліпшення якості та зниження вартості соціальних послуг [22]. Важливо зауважити, що держава та приватний сектор мають бути узгодженими в своїх діях для забезпечення найкращих результатів для громадян. Проте оптимальне співвідношення між державою та приватним сектором є предметом постійних дискусій на сучасному етапі.

Технологічний прогрес теж може змінити багато аспектів життя суспільства, включаючи працевлаштування та вимоги до робочої сили. За цих умов стає важливим завчасно зпрогнозувати можливі соціальні виклики та готувати населення до змін, забезпечуючи підтримку та перекваліфікацію працівників. Адаптація до технологічних змін у соціальній сфері в Україні – це процес впровадження та використання нових технологій із метою поліпшення надання соціальних послуг, підвищення ефективності адміністрування та управління соціальними програмами, а також задоволення потреб населення в більш швидкому й ефективному режимі. Він включає

такі аспекти: впровадження електронних систем управління соціальними послугами, які дозволяють громадянам отримувати доступ до соціальних послуг онлайн, подати заявки та документи в електронній формі, а також відстежувати стан розгляду своїх справ; використання сучасних інформаційних систем для збору, обробки та аналізу даних про соціальні програми та клієнтів, що в свою чергу допомагає вдосконалити ухвалення рішень і спростити звітність; використання технологій для відстеження результатів соціальних програм (моніторинг), вимірювання їх впливу та ефективності; використання технологій для поліпшення надання медичних послуг, дистанційних консультацій та обміну медичною інформацією; використання соціальних медіа для забезпечення зв'язку з громадськістю та інформування громадян про соціальні програми, права та можливості; забезпечення безпеки та захисту особистих даних громадян у процесі використання технологій у соціальній сфері [25].

Аналізуючи звіт форуму «...Digital Social Forum», О. Третьякова, яка головує в Комітеті Верховної Ради України з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів, зауважує, що «...в останні роки вдається оновлювати старі процеси в соціальній системі. Відбулася часткова діджиталізація соціальної сфери. Зокрема, законодавцями запроваджено електронну трудову книжку, електронні «лікарняні», автоматичне нарахування пенсій, перетворено

Пенсійний фонд України на виплатний ХАБ, який опрацьовує серед іншого заяви на житлово-комунальні субсидії. Передавання функцій Фонду соціального страхування до Пенсійного фонду України призвело до економії мільярдів бюджетних коштів, які сконцентруються на адресній допомозі українцям, в тому числі паліативним хворим». Серед досягнень соціальної сфери – розбудова сучасної системи реабілітації із залученням до мультидисциплінарних команд соціальних працівників...» [20].

Адаптація до технологічних змін у соціальній сфері в Україні може допомогти забезпечити більший доступ до соціальних послуг, поліпшити їхню якість та ефективність, а також спростити взаємодію між громадянами та державними органами. Однак важливо враховувати питання кібербезпеки, конфіденційності даних та навчання персоналу для успішної реалізації цих технологічних змін.

Працівники «...Департаменту моніторингу додержання соціальних та економічних прав Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини постійно здійснюють безвізні (дистанційні) моніторинги стану впровадження технологій електронного інформування громадян з питань надання соціальної допомоги. Впровадження технології електронного інформування громадян з питань надання соціальної підтримки є одним із напрямів реалізації Стратегії цифрової трансформації соціальної

сфери, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2020 р. № 1353-р., згідно з показниками реалізації якої впродовж 2020–2021 років електронне інформування громадян має бути реалізовано на 30 відсотків, а протягом 2022 – 2023 років – на 100 відсотків...» [16].

Бідність та безробіття – одні з найбільших проблем у багатьох країнах. Ефективне соціальне забезпечення має бути спрямоване на зниження рівня бідності та сприяння зайнятості, зокрема, через стимулювання підприємництва та інвестицій у розвиток людського капіталу [26].

Як слушно зазначають О. Поплавська та Н. Поляк: «...Незважаючи на те, що підтримка працездатного населення, яке зіткнулося з безробіттям, шляхом надання відповідних соціальних допомог у сучасних умовах, поза сумнівом, є важливим механізмом захисту, необхідно створювати сприятливі умови та підтримувати розбудову нових інноваційних сфер економічної діяльності. Важливим принципом для влади під час розробки заходів з реалізації стратегії боротьби з бідністю має стати базування на трудовій, а не на соціально-дотаційній основі з пріоритетом довгострокових програм розвитку національної економіки та забезпечення високого рівня зайнятості...» [19, с. 240].

Питання безробіття та політика зайнятості в сфері соціального захисту, без сумніву, актуальні та важливі на сучасному етапі, оскільки вони впливають на якість життя громадян і на загальний

стан суспільства. Ці аспекти є важливими в будь-якій країні, зокрема і в Україні, і вимагають уваги та дбайливого регулювання. Діяльність у цій сфері сприяє забезпеченню балансу між ринком праці та соціальними потребами, зменшенню ризиків бідності та соціальної відокремленості, економічному зростанню та підтримці підприємництва. Важливо пам'ятати, що ринок праці постійно змінюється, а отже, політика зайнятості повинна характеризуватися гнучкістю та адаптованістю до нових викликів і можливостей.

Україна також має свої унікальні виклики у сфері безробіття та зайнятості, зокрема через російсько-українську війну, яка розпочалася ще в 2014 р. і триває по сьогоднішній день. Система соціального захисту та політика зайнятості відіграють важливу роль у забезпеченні стабільності та допомозі людям, які постраждали внаслідок воєнних подій. До початку російської військової агресії. Україна вела регулярний діалог, щоб постійно адаптувати систему реєстрації безробітних та виплати допомоги до складних умов війни в країні.

Треба пам'ятати, що регулювання цих питань може змінюватися з часом, і деталі можуть варіюватися залежно від конкретної ситуації та політичних рішень. У будь-якому випадку, метою таких заходів є забезпечення соціальної підтримки та допомоги людям, які постраждали внаслідок військових дій. Зокрема, у «Постанові про реєстрацію безробітних під час

війни», читаємо: «...в умовах воєнного стану питання порядку реєстрації безробітних та виплати допомоги регулюється постановою КМУ від 19 березня 2022 року № 334 «Деякі питання реєстрації, перереєстрації безробітних та ведення обліку осіб, які шукають роботу, нарахування та виплати допомоги по безробіттю на період дії воєнного стану». Окрім того, 21 квітня Верховна Рада прийняла законопроект № 7275 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо деяких питань функціонування сфер зайнятості та загальнообов'язкового державного соціального страхування на випадок безробіття в період воєнного стану» (Закон про безробіття в умовах війни). Цей закон спрощує отримання статусу безробітного та соціальних виплат для внутрішньо переміщених осіб (ВПО), а також осіб, які перебувають на тимчасово окупованих територіях або територіях де ведуться бойові дії. Правила, які встановлюються цим законом, будуть діяти на період воєнного стану та 180 днів після його закінчення...»[23].

Зміни клімату та екологічні кризи також загалом можуть впливати на економіку та соціальну стабільність. Питанням актуального соціального забезпечення стає гарантування екологічної сталості та захисту вразливих груп населення в умовах змін клімату. Забезпечення екологічної сталості та захисту вразливих груп населення в умовах змін клімату є надзвичайно важливим завданням, оскільки зміни клімату суттєво впливають на природне середовище та людське

здоров'я. Дії в цьому напрямку спрямовуються на збереження навколишнього середовища, запобігання негативним наслідкам змін клімату і забезпечення соціальної справедливості, особливо щодо тих, хто найбільше піддається ризикам. Серед основних аспектів забезпечення екологічної сталості та захисту вразливих груп населення в умовах змін клімату виокремлюють такі: зменшення викидів парникових газів; адаптація до змін клімату; соціальна справедливість; охорона здоров'я; співпраця між країнами; освіта та інформування; забезпечення екологічної сталості та захисту вразливих груп населення в умовах змін клімату тощо [28].

Справедливе і належне соціальне забезпечення – складна і багатогранна проблема, розв'язання якої вимагає спільних зусиль держави, громадськості та бізнесу. Коло дотичних питань досить широке, їх вирішення передбачає за діяння збалансованого підходу та залучення різних інституцій суспільства. Для поліпшення та вдосконалення системи соціального забезпечення необхідно першочергово здійснити перегляд та адаптацію пенсійної системи під впливом демографічних змін. На перспективу доцільно розглядати можливість введення гнучких пенсійних схем, що дозволять людям продовжувати працювати на вибір після пенсійного віку, тим самим сприяючи підвищенню пенсійної стійкості та розподілу робочих місць. Важливим кроком держави має стати також програма інвестування в соціальну

інфраструктуру, тобто забезпечення рівного доступу до якісної освіти, охорони здоров'я та житла, що є основою забезпечення соціального благополуччя.

Серед пріоритетних завдань держави – соціальна підтримка молоді. Молодь – це не тільки майбутнє країни, а і її сучасне, тому важливо забезпечити їй підтримку та можливості для освіти, професійного зростання та самореалізації. Гнучкість у системі соціального забезпечення може стимулювати молодих людей до активної участі в економічному та культурному житті країни. Соціальна підтримка молоді визначається як система заходів, програм та послуг, спрямованих на поліпшення якості життя та соціального благополуччя молодих громадян. Ця підтримка включає в себе різні аспекти, такі як освіта, зайнятість, медична допомога, соціальні послуги, культурні та спортивні ініціативи, доступ до житла та багато інших. Успішна інтеграція молодих людей у різні сфери суспільного життя є ключовою для стабільного розвитку країни.

Роль держави в здійсненні соціальної підтримки молоді полягає в створенні умов для розвитку молодих людей, забезпеченні їхнього соціального захисту та сприянні їхній активній участі в суспільному житті. Ця роль важлива для створення майбутнього, в якому молодь має зробити свій внесок у розвиток країни. Держава визначає політику та приймає закони, які регулюють соціальну підтримку молоді, що включають в себе

визначення прав та обов'язків молоді, а також встановлення доступних програм та послуг.

У функції держави входить також виділення фінансових ресурсів для реалізації програм соціальної підтримки молоді. Ці кошти використовуються для забезпечення освіти, зайнятості, медичної допомоги та інших послуг. Окрім того, до повноважень держави входить розробка та впровадження програм та ініціатив, спрямованих на розвиток молоді. Це може включати в себе освітні програми, програми професійного навчання, підтримку молодих підприємців, гранти для проектів та інші заходи. Серед важливих функцій держави також захист прав та інтересів молоді, зокрема право на освіту, працю, участь у громадському житті та захист від дискримінації [21].

Соціальне забезпечення – це процес постійних змін і адаптації до нових викликів суспільства. Його ефективність залежить від рівноваги між державним регулюванням, громадським активізмом та підприємницькою ініціативою. Посилення соціального забезпечення має бути важливим пріоритетом для будь-якої держави, що прагне забезпечити стабільність, справедливість і процвітання свого населення.

Продовжуючи обговорення актуальних питань соціального забезпечення, слід зазначити, що збільшення міграції населення також впливає на цю сферу. Міграція може призвести до змін у складі населення та структурі суспільства, що потребує нових підходів до соціального

забезпечення та інтеграції мігрантів. Міграційні процеси справляють істотний вплив на соціальне забезпечення в Україні. Міграція охоплює різні аспекти, включаючи еміграцію громадян за кордон, імміграцію іноземців в Україну та внутрішню міграцію в межах країни (ВПО), незаконне вивезення українських громадян до РФ.

Міграційні процеси спричиняють зростання навантаження на соціальні служби в Україні; розширення можливості доступу до соціального захисту для мігрантів; врахування дефіциту робочої сили у деяких галузях, що впливає на заробітну плату, відтік інтелектуального капіталу з України [7].

Внутрішньо переміщені особи (ВПО) в Україні стали значущою соціальною проблемою внаслідок воєнних дій, розпочатих РФ у 2022 р. «...чимало людей, які були змушені залишити свої домівки та втекти в безпечні регіони України. Це стверджують В. Потапенко, А. Головка, О. Валевський, автори аналітичної доповіді, присвяченої зовнішнім і внутрішнім міграційним процесам у воєнний період. За прогнозами Ради ЄС, унаслідок міграції чисельність населення України може скоротитися на 24–33 %, що залежить від тривалості бойових дій та нестабільної роботи інфраструктури. За офіційними даними, з початку активної фази збройної агресії РФ кількість населення України зменшилася на 6,7 млн осіб. Змінилася статево-вікова структура населення. Зокрема, спостерігається скорочення частки молоді віком до

20-ти років та жінок продуктивного віку...» [7, с. 4].

Вищезазначені процеси зумовили нові завдання, які постали перед системою соціального забезпечення, а саме: потреби в житлі, доступ до освіти та медичної допомоги, проблему зайнятості, механізми надання психологічної допомоги, розробку програм для поліпшення соціальної інтеграції, спрощення процесу отримання необхідних документів тощо. Окрім того, масштабна міграція ВПО може вплинути на економіку регіонів, які їх приймають, включаючи ринок праці, споживчу діяльність та інфраструктуру. Держава в цих умовах повинна розробляти та реалізовувати програми соціальної підтримки для ВПО, забезпечуючи їхні потреби в житлі, освіті, медичній допомозі та зайнятості. Запровадження цих програм сприятиме покращенню соціального забезпечення для ВПО та покращенню їхнього становища в нових регіонах.

Очевидно, що для вирішення цих актуальних питань необхідні ефективні політичні рішення та реформи, спрямовані на вдосконалення системи соціального забезпечення. Важливим напрямком в реалізації цього питання є розвиток системи універсальних соціальних послуг, які забезпечать усім громадянам рівний доступ до основних послуг, таких як охорона здоров'я, освіта, житло та інші соціальні послуги. Постійний моніторинг, а саме оцінка та перегляд існуючих соціальних програм, допоможе забезпечити їх ефективність і цільове спрямування

допомоги тим, хто її дійсно потребує. Стимулювання соціального підприємництва може бути джерелом інноваційних рішень для соціального забезпечення, сприяючи розвитку, зокрема, інклюзивних підходів [29].

Вирішення актуальних питань соціального забезпечення – це складний процес, що вимагає глибокого аналізу, широкого громадського обговорення та рішучих дій з боку влади. Саме відповідальна та справедлива політика в соціальній сфері допоможе побудувати стабільне та благополучне суспільство для всіх його громадян. Зважаючи на зростаючу складність соціальних викликів, важливо також звернути увагу на інноваційні підходи та перспективи розвитку соціального забезпечення. Серед таких інновацій – Концепція універсального базового доходу (Universal Basic Income, UBI) в соціальному забезпеченні. Вона передбачає, що кожен громадянин отримує регулярний грошовий переказ від держави, незалежно від його доходової, робочої або житлової ситуації. Суть цієї концепції полягає в наданні кожному громадянину базового рівня фінансової підтримки, який покриває основні потреби, такі, як їжа, житло, одяг і основна медична допомога. Тобто всі громадяни, незалежно від їхнього доходу чи соціального статусу, отримують базовий дохід. Причому така видача базового доходу не буде залежати від виконання яких-небудь умов або обов'язкової праці, він буде виплачуватися на регулярній основі, наприклад щомісячно чи

щотижнево. UBI може замінити частину існуючих соціальних програм та дотацій, зменшуючи бюрократичні процедури. Основна мета UBI – забезпечити громадянам достойний рівень життя, надаючи їм можливість мати базовий дохід для покриття основних потреб.

Концепція універсального базового доходу в соціальному забезпеченні викликає обговорення та численні дискусії щодо переваг і викликів. З одного боку, вона може зменшити бідність, забезпечити соціальну справедливість та зменшити бюрократичні витрати управління соціальними програмами. З іншого боку, важливо враховувати витрати на фінансування UBI та його можливий вплив на мотивацію до праці [9]. У кожній країні реалізація UBI може відрізнятись в залежності від конкретних соціально-економічних умов та політичної волі уряду.

Серед актуальних питань соціального забезпечення також створення механізмів підтримки для людей, які працюють у неформальних умовах праці, а саме забезпечення їх соціальної захищеності. Зростаючий розвиток гіг-економіки, гіг-ринку праці (англ. gig economy модель трудових відносин, що ґрунтується на короткострокових контрактах або неформальних домовленостях) має значний вплив на соціальне забезпечення та вимагає переосмислення й адаптації існуючих систем соціального захисту. Гіг-економіка описує сферу праці, в якій працівники працюють на короткострокових або тимчасових контрактах, фрілансять,

або надають послуги на самозайнятій основі, часто через онлайн-платформи. Розвиток гіг-економіки зумовлює потребу в нових формах соціального захисту, призначених для цієї категорії працівників. Це може включати в себе розгляд інноваційних підходів, таких як гарантований дохід для гіг-працівників. Загалом, гіг-економіка створює нові виклики та можливості для систем соціального забезпечення. Держави та уряди повинні адекватно реагувати на виклики, шукаючи способи забезпечення відповідного соціального захисту для всіх працівників, включаючи тих, які працюють у гіг-економіці. Українська держава вже на цьому шляху [10].

Висновки. Очевидно, що європейські країни мають більш розвинуті та стабільні системи соціального забезпечення, отже надають громадянам більше можливостей та захисту. Україна стикається з численними проблемами в соціальній сфері, і далекоглядна політика та реформи є ключовими для поліпшення соціального захисту та підвищення якості життя населення. Продовження співпраці з міжнародними партнерами, використання кращих практик запозичених, зокрема й у країн Заходу, можуть сприяти досягненню цієї мети.

Удосконалення соціального забезпечення – безперервне завданням для країн та суспільств, запорука забезпечення гідного рівня життя та соціальної справедливості для всіх громадян. Проактивний

підхід до розв'язання нагальних проблем і впровадження нових підходів є ключем до забезпечення стійкості, благополуччя та гармонії в суспільстві. Вирішення вищезазначених питань потребує комплексного підходу та спільних зусиль з боку влади, громадських організацій та громадян. Необхідно активно розвивати економіку, дбати

про соціальну захищеність, збільшувати доступність якісних медичних та освітніх послуг, а також сприяти створенню належного середовища для розвитку сімей і виховання дітей. Лише таким шляхом Україна зможе досягти сталого соціального розвитку та забезпечити гідне майбутнє своїм громадянам

Reference

- Evans G. (1993). *Class Conflict and Inequality. International Social Attitudes: the 10th BSA report.* SCPR. P. 123–142. URL: <https://www.yumpu.com/en/document/view/19499454/british-social-attitudes-1997-survey-technical-report-esds>; https://niss.gov.ua/sites/default/files/2023-01/ad_mihratsia_gotove_03_01_2023.pdf
- Public Private Partnerships And Community Participation On Applications Of Space Technology For Socio Economic Development Compi lation Of Policies And Practices In Selected Escape Member Countries. (2007). *Economic And Social Commission For Asia And The Pacific.* URL: http://www.unescap.org/idd/pubs/—STAS_PPP_and_CP_in_space_applications.pdf
- Berezina S. B. (2018). *Sotsialne strakhuvannia yak instrument sotsialnoho ryzyk-menedzhmentu.* *Ekonomika ta derzhava.* № 7. S. 22–29. URL: <http://www.economy.in.ua/index.php?op=1&z=4100&i=4>
- Bondaruk I.S. *Sotsialne zabezpechennia v systemi sotsialnoho zakhystu.* URL: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2687/st_39_22.pdf?sequence=1
- Boretska N.P. (2007). *Mekhanizmy upravlinnia ryzykamy u sferi okhorony pratsi.* *Ekonomika promyslovosti.* № 4. S. 164–167. URL: http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2687/st_39_22.pdf?sequence=1
- Burlaka, O. (2019). *Shchodo problemy vyznachennia poniattia y osoblyvostei sotsialnoho zakhystu simi, dytynstva, materynstva ta batkivstva. Pidpriemnytstvo, hospodarstvo i pravo.* S. 123-128. URL: <http://pgpjournal.kiev.ua/archive/2019/11/20.pdf>
- Vplyv mihratsii na sotsialno-ekonomichnu sytuatsiiu v Ukraini : analit. dop. [V. Potapenko, A. Holovka, O. Valevskiyi ta in.] ; za red. V. Potapenka. Kyiv : NISD, 2023. 33 c. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2023.01>
- Diehtiar O.A., Beketova A.N., Nepomniashchyi O.M. (2017). *Napriamy vdoskonalennia zasobiv upravlinnia sotsialnym ryzykom.* *Visnyk NUTsZU. Serii: Derzhavne upravlinnia.* Vyp. 1(6). URL: <https://zenodo.org/record/996199/files/3.pdf> (data zvernennia: 09.10.2019).
- Druhopskyi O. V., Druhopska T. I. (2017). *Kontsepsiia bezumovnoho bazovoho dokhodu yak alternatyva bismarkivskii modeli derzhavy dobrobutu: vid teoretychnykh studii do eksperymentalnykh praktyk.* *Ekonomika: realii chasu.* № 2 (30). S. 32–46. URL: <https://economics.net.ua/files/archive/2017/No2/32.pdf>
- Zakon Ukrainy. *Pro stymuliuvannia rozvytku tsyfrovoi ekonomiky v Ukraini.* URL: <https://ips.ligazakon.net/document/T211667?an=1> (data zvernennia 16.10.2023).
- Kolot A. M. (2017). *Hlobalna sotsialna nerivnist dokhodiv: pryroda, tendentsii, naslidky.* *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka.* № 2. S. 8-47. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/stvttp_2017_2_3

- Kolot A.M. Herasymenko O.O. (2017). Sotsialna nerivnist dokhodiv: hlobalnyi vymir. *Ekonomichna teoriia*. № 4. S. 76–107. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecte_2017_4_7
- Kravets N.O., Klymuk N.Ia (2023). Osoblyvosti zaprovadzhennia sotsialnykh prohram v umovakh viiskovoho stanu v Ukraini *Ekonomika okhorony zdorovia*. Vyp.№3 (97). S.76-79. DOI 10.11603/1681-2786.2023.3.14226 URL: https://www.researchgate.net/publication/376656989_OSOLIVOSTI_ZAPROVADZENNA_SOCIALNIH_PROGRAM_V_UMOVAH_VIJSKOVOGO_STANU_V_UKRAINI
- Kravchenko T.V. (2012). Tendentsii sotsialno-ekonomichnoho rozvytku naseleння Ukrainy shchodo vyznachennia ta otsinky sotsialnykh ryzykiv. *Aktualni problemy derzhavnogo upravlinnia, pedahohiky ta psykholohii* : zbirnyk naukovykh prats KhNTU. № 2(7). S. 104–109. DOI <https://doi.org/10.32840/1813-3401-2019-4-21>. URL: http://pa.stateandregions.zp.ua/archive/4_2019/23.pdf
- Mykhailovska, I. M., & Nelipovych, O. V. (2011).Systema sotsialnoho zakhystu naseleння v Ukraini: sutnist, osnovni skladovi ta napriamky vdoskonalennia. *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu*. 6(4). 255-260. URL: http://journals.khnu.km.ua/vestnik/pdf/ekon/2011_6_4/255-260.pdf
- Monitorynh stanu vprovadzhennia tekhnolohii elektronnoho informuvannia hromadian z pytan nadannia sotsialnoi dopomohy URL : https://www.ombudsman.gov.ua/en/news_details/monitoring-stanu-vprovadzhennya-tehnologiyi-elektronnogo-informuvannya-gromadyan-z-pitan-nadannya-socialnoi-dopomogi-v-umovah-cifrovoyi-transformaciyi-sistemi-socialnogo-zahistu-naseleannya
- Nadraba V.I. (2016). Sotsialni ryzyky v trudovii sferi : dys. d-ra ekon. nauk: 08.00.07 – demohrafiia, ekonomika pratsi, sotsialna ekonomika i polityka / Nats. akad. nauk Ukrainy. In-t demohr. ta sots. doslidzhen im. M.V. Ptukhy. Kyiv. 472 s. URL: https://idss.org.ua/avtoref/2016_Nadraba_ref.pdf
- Nerivnist v Ukraini: masshtaby ta mozhlyvosti vplyvu (2012). / za red. E.M.Libanovoi; Kyiv : Instytut demohrafii ta sotsialnykh doslidzhen imeni M. V. Ptukhy NAN Ukrainy, 404 s.
- Poplavska O. M., Poliak N. O. (2020). Derzhavna polityka zainiatosti: zdobutky ta pereshkody na shliakhu podolannia bidnosti v Ukraini. *Biznes Inform*. №5. C. 233–241. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-5-233-241>
- Pres-sluzhba Aparatu Verkhovnoi Rady Ukrainy/ Opublikovano 20 lypnia 2023, o 13:19. Protses didzhytalizatsii sotsialnoi sfery nabyraie obertiv. URL: https://www.rada.gov.ua/news/news_kom/239239.html
- Pro molodizhnu stratehiiu do 2030 roku: Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 12 bereznia 2021 roku No 94/2021. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t211414> (data zvernennia 16.10.2023).
- Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku derzhavno-privatnoho partnerstva v Ukraini na 2013—2018 r.r.: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy № 739 vid 14.08.2013 r. Uriadovyi kurier 2013. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/739-2013-%D1%80>
- Proekt zakonu № 7275 «Pro vnesennia zmin do deiakykh zakonodavchykh aktiv shchodo deiakykh pytan funktsionuvannia sfer zainiatosti ta zahalnooboviazkovoho derzhavnogo sotsialnoho strakhuvannia na vypadok bezrobittia v period voiennoho stanu. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/39390> (data zvernennia 16.10.2023).
- Putintsev A. V. & Horlach A. S. (2020). Finansova stiikist strakhovoho rynku Ukrainy. *Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*. Vypusk 31. S. 95–98. DOI : <https://doi.org/10.32782/2413-9971/2020-31-14> . URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/31_2020ua/17.pdf
- Rozporiadzhennia Kabinetu ministriv vid 18 lypnia 2023 r. № 634-r Kyiv. Pro zatverdzhennia planu zakhodiv na 2023 rik shchodo rozvytku Yedynoi informatsiinoi systemy sotsialnoi sfery v mezhakh realizatsii Stratehii tsyfrovoyi transformatsii sotsialnoi sfery. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2023-%D1%80#Text>

- Rozporiadzhennia. Vid 16 berezhnia 2016 r. № 161-r. Pro skhvalennia Stratehii podolannia bidnosti. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/248898080>
- Sait Ministerstva sotsialnoi polityky. Holovni novyny. URL: <https://www.msp.gov.ua/news/14711.html> (data zvernennia 14.01.2024).
- Semyhina T. (2018). Chomu sotsialna robota nabuvaie zelenoho koloru? Visnyk Akademii pratsi sotsialnykh vidnosyn i turyzmu. № 2. S. 11–27.
- Sotsialne pidpriemnytstvo ta inkluziia: dosvid ukrainskykh mist. Keis-stadi. Kyiv : Partnerstvo dlia rozvytku mist. 2020. 50 s.
- Tkachenko Yu. (2018). Rol derzhavy u sferi sotsialnoho zabezpechennia: istorychnyi ekskurs. Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo.. №1. S. 128–131. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/1/28.pdf>
- Shymkiv S. A. (2014). Sutnist sotsialnykh ryzykiv ta upravlinnia nymy u konteksti strakhuvannia vid neshchasnykh vypadkiv na vyrobnytstvi. Ekonomika ta derzhava. № 5. S. 93–96.
- Yakovleva H. (2017). Pravo sotsialnoho zabezpechennia yak samostiina haluz prava v natsionalnii pravovii systemi Ukrainy. Pidpriemnytstvo, gospodarstvo i pravo. Vypusk 3. 102-106. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip_2017_3_23